

Орхідея булатка

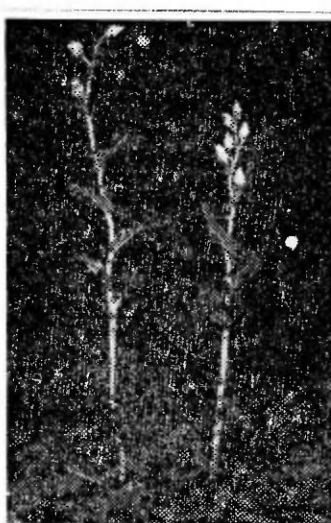
Надворі стоять сонячні червневі дні. Цвітуть лісові галявини, розноситься аромат лип і суніць. Цю духмяність відчуваємо у заказнику республіканського значення Совиний яр. Піднімаємося дорогою, що прямує до Старої Ушиці, а тоді беремо ліворуч. І ось перед очима постає незвичайне — молочно-білі квітки, зібрані у негусте суцвіття.

Стривайте, та це цвіте орхідея, яку називають булаткою довголистою. В російській мові вона відома під назвою «пильцеголовник».

Булатка довголиста — рослина з укороченим горизонтальним кореневищем, яким розмножується. Стебло пряме, або трохи звивисте, густо вкрите листом 15—50 сантиметрів заввишки. Розміщені листки у два ряди. Цвіте булатка довголиста у першій половині червня. Ця рослина є на Уралі, зустрічається також на Кавказі та в Ірані. На Україні — в Карпатах, на Поліссі, в Лісостепу, гірському та південному Криму.

Найулюбленішими місцями булатки є широколистяні, зокрема, дубово-грабові ліси. Дуже рідко зустрічається цей вид у Славутському, Лещинському та Хмельницькому районах. А у Совиному яру, куди ми завітали, біля самої річки Студениці, на березі нас чекав ще один сюрприз. Але на цей раз уже другий вид — булатка великоцвіта. Це багаторічна трав'яниста рослина, яка має горизонтальне кореневище з численними коренями. Закінчується рідким суцвіттям з 3—8 жовтуватобілими квітками. Цвіте майже одночасно із своєю родичкою. Росте на узліссях, галявинах, серед чагарникових заростей. На Україні зустрічається в Карпатах, південному та гірському Криму.

На території нашої області вона займає значно ширший ареал у порівнянні з попереднім. Крім урочища Совиний яр, булатку великоцвіту можна надбати рідко у лісі поблизу Гуменець, на товтрі Збручевиця, в околиці Колибаївки, в урочищі Панівецька

дача Кам'янськ-Подільського біля сіл Кришнілова, Турчинці, Бубнівка Городоцького Михайлівки Дунаєвської районів, поблизу Хмельницького.

Ще більш рідкісним видом є булатка червона. Рослина має висхідне циліндричне та довге кореневище. Рожеві або лілово-рожеві квітки з білуватою губою зібрані у негусте суцвіття. На відміну від двох інших видів, цвіте значно пізніше — у червні-липні. Росте у вогких листяних, соснових мішаних лісах. Спорадично зустрічається на Поліссі і в північній частині Лісостепу. В нашій області булатка червона дуже рідко зустрічається біля Сатанова по річці Збруч, в околицях сіл Бубнівка і Курівка Городоцького, у лісі поблизу Нігіна Кам'янець-Подільського районів.

Всі описані вище види булаток є досить цінними декоративними рослинами. Крім того, вони мають велику наукову цінність як дольодовикові релікти. Але ареал їх з кожним роком звужується. Така картина не може заспокоїти науковців-ботаніків. Вони змушені були занести ці види на сторінки Червоної книги СРСР і УРСР. Основною причиною вимирання їх є зміна середовища в характерних місцях, де вони ростуть.

Значної шкоди орхідеям завдають «любители природи», зриваючи їх на букети. Для збереження булаток необхідно заборонити збір квітів і викопування рослин, організувати заказники в реліктових місцезнаходженнях. То ж охороняймо цих прекрасних представників орхідей. Нехай радують вони наше око і залишаються такими ж красивими для майбутніх поколінь.

С. КОВАЛЬЧУК,
О. КЛЬОЦ,
І. ЗИЛЬ.

"Рад. Теріолог"
1983р.